

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งบการเงินให้ข้อมูลที่มีคุณประโยชน์เกี่ยวกับการแสดงฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน และรายการทางบัญชีของกิจการ มาตรฐานการบัญชีแนวปฏิบัติทางบัญชี ตลอดจนหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการทำให้งบการเงินนั้นมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลกำไรทางบัญชีเป็นข้อมูลที่ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยในอดีตว่า ตลาดทุนมีการตอบสนอง (Market Reaction) ต่อข่าวสารกำไรจริง เนื่องจากกำไรทางบัญชีงวดปัจจุบันสามารถเป็นตัวแทนในการประมาณการกำไรทางบัญชีในอนาคตได้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สัมพันธ์กับเงินปันผลในอนาคตที่กิจการจะจ่ายเป็นกระแสเงินสดให้แก่ผู้ลงทุน ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้นักวิจัยทางบัญชีหลายท่านให้ความสนใจศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ เพื่อพิสูจน์ว่ากำไรทางบัญชีมีความสามารถสะท้อนถึงกระแสเงินสดในอนาคตที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับจริงหรือไม่ และข้อมูลหรือข่าวผลกำไรจากการประกาศกำไรของบริษัทเป็นข้อมูลหรือข่าวที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนหรือไม่ และเรียกการวิจัยประเภทนี้ว่า “การวิจัยคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี” (The Information Content of Accounting Earnings Research) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มการวิจัยทางบัญชีเกี่ยวกับตลาดทุน (Capital Market Based Accounting Research)

การทบทวนงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีมีพัฒนาการเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 ศึกษาพฤติกรรม การตอบสนองของราคาหลักทรัพย์ในช่วงเวลาล้อมรอบวันประกาศกำไรสุทธิทางบัญชี (หมายถึง ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ก่อนประกาศกำไรทางบัญชีถึงหลังประกาศกำไรทางบัญชี โดยกำหนดให้วันประกาศกำไรสุทธิเป็นวันที่ 0) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการประกาศกำไรที่มีต่อราคาหลักทรัพย์ เช่น การตรวจสอบการตอบสนองของราคาหลักทรัพย์ต่อกำไรที่ไม่คาดหวังของ Ball and Brown (1968) การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์กับขนาดกำไรที่ไม่คาดหวังของ Beaver, Clarke and Wright (1979) การวิจัยคุณค่าข้อมูลของกำไรสุทธิรายไตรมาส กรณีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยของ Vacharajittipan (1990) และการวิจัยคุณค่าข้อมูลทางบัญชีในกรณีความแตกต่างในความพร้อมของข้อมูลของ นิ่มนวล เขียวรัตน์ (2539) เป็นต้น กับแนวทางที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีกับปัจจัยทางตลาดทุน (เช่น อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

ความเสี่ยงของหลักทรัพย์ ฯลฯ) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของกำไรทางบัญชีในการอธิบายปัจจัยดังกล่าว เช่น การวิจัยคุณค่าข้อมูลทางบัญชีในการวิเคราะห์ค่าวัดความเสี่ยงของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยของ สุธา คีวงกิจ (2537)

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จัดอยู่ในแนวทางการวิจัยคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีแนวทางที่ 1 และจากการทบทวนงานวิจัยในอดีต พบว่า งานวิจัยโดยส่วนมากใช้อัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติสะสม (Cumulative Abnormal Return: CAR) ในช่วงเวลาล้อมรอบวันประกาศกำไร เป็นค่าวัดผลกระทบของข้อมูลหรือข่าวผลกำไรจากการประกาศกำไรทางบัญชีของบริษัท และถือว่ากำไรที่ไม่คาดหวัง (Unexpected Earnings: UE) เป็นข้อมูลหรือข่าวผลกำไรของบริษัทจากการประกาศกำไรทางบัญชีและเป็นค่าวัดความเป็นประโยชน์ของการประกาศกำไรทางบัญชี โดยอาศัยทฤษฎีทางการเงินเกี่ยวกับตลาดทุน อธิบายการกระจายที่ไม่ปกติของอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติ หรืออัตราผลตอบแทนส่วนที่เหลือ (Residual Return) ในแบบจำลองตลาดทุน (Market Model) ในช่วงเวลาล้อมรอบวันประกาศกำไร สุทธิซึ่งจะมีค่าเฉลี่ยไม่เท่ากับ 0 รวมทั้งวิธีการวิเคราะห์ความถดถอย (Cross-Sectional Regression Analysis) ซึ่งใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติสะสมกับกำไรที่ไม่คาดหวังตามแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงเส้นในสมการที่ 1 เพื่อแสดงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองของราคาหลักทรัพย์กับกำไรที่ไม่คาดหวัง

$$CAR_{jt} = a_j + b_j UE_{jt} + \epsilon \quad (1)$$

ความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีกับราคาหลักทรัพย์จึงเป็นหลักฐานที่แสดงว่ากำไรทางบัญชีสามารถสะท้อนกระแสเงินสดหรือเงินปันผลในอนาคตที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับ (นิมโนล เชียวรัตน์, 2539) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในอดีตมิได้คำนึงถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์ในช่วงเวลาประกาศกำไร สุทธิและความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ เช่น การบริหารกำไรและคุณภาพกำไร ฯลฯ Mulford and Comiskey (1996) รายงานว่าการบริหารกำไร คือ การปรับแต่งผลการดำเนินงานด้วยความจงใจที่ต้องการให้ผลการดำเนินงานออกมาในทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ อาจจะมีแรงจูงใจในการจัดทำมาจากหลากหลายสาเหตุ เช่น การสร้างผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริหาร หรือการสร้างผลประโยชน์แก่กิจการโดยอาศัยความคลุมเครือและความยืดหยุ่นของแนวปฏิบัติทางการบัญชี หรือภาวะกดดันทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น ส่วนคุณภาพกำไร คือ กำไรที่แสดงตามความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม ซึ่ง Shipper and Vincent (2003) ได้จำแนกโครงสร้าง

ของคุณภาพกำไรและตัววัดค่าออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ โครงสร้างตามคุณสมบัติอนุกรมเวลา (ความมีเสถียรภาพ ความสามารถพยากรณ์ และความสามารถผันแปร) โครงสร้างกำไรที่เป็นเงินสด โครงสร้างจากลักษณะเชิงคุณภาพตามกรอบแนวคิดทางบัญชีของ Financial Accounting Standards Board (FASB) และการตัดสินใจเริ่มใช้ (Implementation Decisions) ดังนั้น การศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงคำนึงถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี 3 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 การบริหารกำไร (รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร) ปัจจัยที่ 2 คุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติของอนุกรมเวลาในส่วนของความมีเสถียรภาพ (กำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว และกำไรที่มีลักษณะถาวร) และปัจจัยที่ 3 คุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสด (อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร) เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบทำให้คุณภาพกำไรเปลี่ยนแปลง เมื่อคุณภาพกำไรเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในการอธิบายราคาหลักทรัพย์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หากผลการศึกษาเป็นไปตามคาดหมายภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้ใช้งบการเงินจะสามารถทราบและเลือกใช้ข้อมูลทางการบัญชีที่มีคุณค่า ถูกต้อง และเหมาะสมสำหรับใช้ในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการบริหารกำไร (รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติของอนุกรมเวลาในส่วนของความมีเสถียรภาพ (กำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว และกำไรที่มีลักษณะถาวร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสด (อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี

สมมติฐานของการวิจัย

การกำหนดปัญหางานวิจัยและวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่ากำไรทางบัญชีเป็นข้อมูลที่มีคุณค่า เนื่องจาก ข้อมูลกำไรทางบัญชีสามารถจะสะท้อนกระแสเงินสดหรือเงินปันผลที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับในอนาคตได้ กล่าวคือ การประกาศกำไรให้ข้อมูลหรือข่าวผลกำไรที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุน โดยข้อมูลหรือข่าวผลกำไรคือ กำไรที่ไม่คาดหวังซึ่งผู้ลงทุนสามารถนำไปใช้กำหนดราคาหลักทรัพย์ได้ แต่คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้านำปัจจัยทางด้านการบริหารกำไร ด้านคุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติของ

อนุกรมเวลาในส่วนของการมีเสถียรภาพ และด้านคุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสดเข้ามาร่วมในการศึกษา ดังนั้น สมมติฐานการวิจัยจึงประกอบด้วย

HR1 คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในปริมาณต่ำ มีมากกว่าคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในปริมาณสูง

กิจการที่มีระดับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในปริมาณสูงจะเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรต่ำ ส่วนกิจการที่มีระดับรายการคงค้างโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในปริมาณต่ำจะเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรสูง และเมื่อเปรียบเทียบระดับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในแต่ละกิจการกับค่ามัธยฐานของปีนั้น ถ้าระดับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารของกิจการมากกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรต่ำ แต่ถ้าระดับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารของกิจการน้อยกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรสูง

Sloan (1996) ตรวจสอบว่าราคาหลักทรัพย์ได้สะท้อนข้อมูลส่วนประกอบของกำไร (รายการพึงรับพึงจ่ายและกระแสเงินสด) หรือไม่ โดยการทดสอบแบ่งหลักทรัพย์ ด้วยการจัดเรียงอันดับกลุ่มหลักทรัพย์เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่จัดตามกำไรทางบัญชี กลุ่มที่จัดตามรายการพึงรับพึงจ่าย และกลุ่มที่จัดตามกระแสเงินสด ผลการทดสอบพบว่า นักลงทุนส่วนมากยังยึดข้อมูลกำไรทางบัญชีเป็นหลัก ซึ่งแสดงว่าข้อมูลส่วนประกอบของกำไรไม่ได้เป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงราคาหลักทรัพย์อย่างเต็มที่ จนกว่าส่วนประกอบของกำไรนั้นจะแสดงผลกระทบถึงกำไรในอนาคต (ขนาด (Magnitudes) ส่วนประกอบของกำไรเป็นสิ่งที่ทำให้กำไรในปัจจุบันแสดงผลกระทบถึงกำไรในอนาคต) ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำหนดให้การบริหารกำไร (สามารถวัดได้จากรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร) เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี เนื่องจาก การบริหารกำไรในปริมาณมากทำให้กำไรไม่มีคุณภาพและขาดความน่าเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่การมีคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ลดลง

HR2 คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีกำไรที่มีลักษณะถาวร มีมากกว่าคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีกำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว

กิจการที่มีค่าของระดับกำไรที่มีเสถียรภาพสูง (หรือผลต่างของกำไรระหว่างปีมาก) จะเป็นกิจการที่มีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราว ส่วนกิจการที่มีค่าของระดับกำไรที่มีเสถียรภาพต่ำ (หรือมีผลต่างของกำไรระหว่างปีน้อย) จะเป็นกำไรที่มีลักษณะถาวร และเมื่อเปรียบเทียบระดับกำไรที่มีเสถียรภาพของแต่ละกิจการกับค่ามัธยฐานของปีนั้น ถ้าระดับกำไรที่มีเสถียรภาพของกิจการมากกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราว (เนื่องจาก กำไรของกิจการมีองค์ประกอบ

เป็นกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวอยู่มาก) แต่ถ้าระดับกำไรที่มีเสถียรภาพของกิจการน้อยกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีกำไรที่มีลักษณะถาวร (เนื่องจาก กำไรของกิจการมีองค์ประกอบเป็นกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวอยู่น้อย)

Shipper and Vincent (2003) จำแนกโครงสร้าง (Construct) ของคุณภาพกำไรและตัววัดค่าออกเป็น 4 กลุ่ม โดยโครงสร้างในกลุ่มที่ 1 แสดงให้เห็นถึงคุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร ประกอบด้วย ความมีเสถียรภาพ (Persistence) ความสามารถในการพยากรณ์ (Predictive Ability) และความสามารถผันแปรของกำไร (Variability) การศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำหนดให้มีความมีเสถียรภาพเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี โดยความมีเสถียรภาพสามารถจำแนกได้เป็นสองส่วน คือ กำไรที่มีลักษณะถาวร (Permanent Earnings) และกำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว (Transitory Earnings) ซึ่งคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีจะลดลง ถ้ากิจการมีคุณภาพกำไรต่ำ อันเป็นสาเหตุมาจากมีกำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวในปริมาณสูง เช่น ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำอาจพบว่ารายได้รวมของบางกิจการเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ขณะที่รายได้หลักจริง ๆ กลับลดลง โดยกำไรสุทธิอาจเกิดมาจากการขายอสังหาริมทรัพย์หรือเงินลงทุน ซึ่งเป็นรายการที่เกิดขึ้นชั่วคราว ทำให้กำไรสุทธิในปีนั้นเพิ่มสูงขึ้น และเป็นอันตรายเป็นอย่างมากสำหรับผู้ใช้งบการเงิน

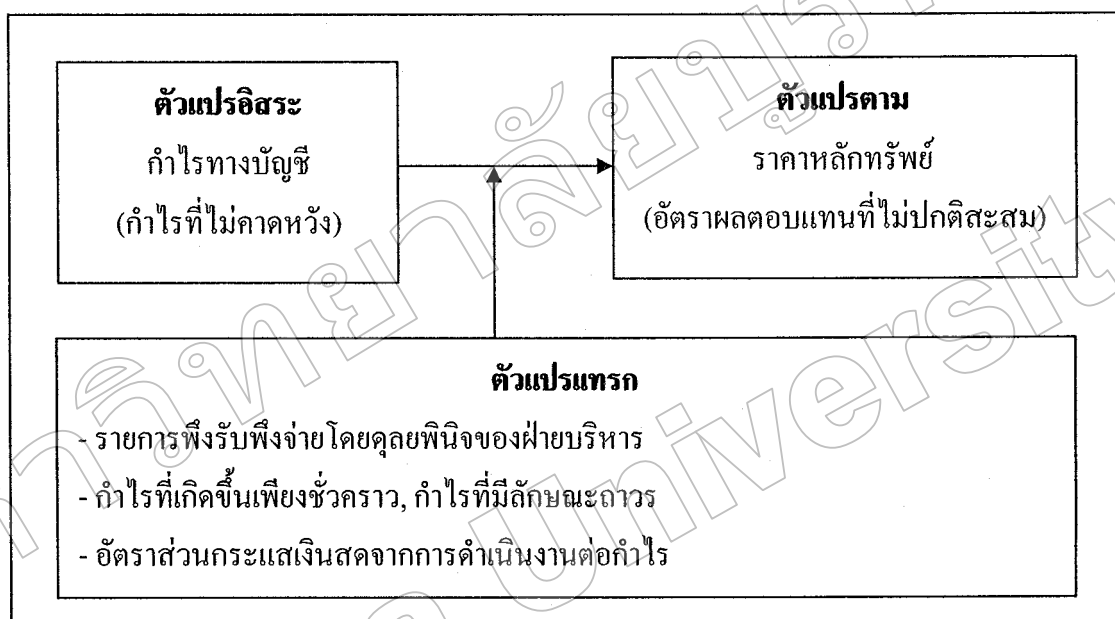
HR3 คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรสูง มีมากกว่าคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในกิจการที่มีอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรต่ำ

กิจการที่มีค่าของระดับอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรมีค่าเข้าใกล้ 1 จะเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรสูง ส่วนบริษัทที่มีค่าของระดับอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรมีค่าเข้าใกล้ 0 จะเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรต่ำ และเมื่อเปรียบเทียบระดับอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรในแต่ละกิจการกับค่ามัธยฐานของปีนั้น ถ้าระดับระดับอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรของกิจการมากกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรสูง แต่ถ้าระดับอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรของกิจการน้อยกว่าค่ามัธยฐานของปีนั้น ให้ถือว่าเป็นกิจการที่มีคุณภาพกำไรต่ำ

Shipper and Vincent (2003) โครงสร้างคุณภาพกำไรและตัววัดค่าในกลุ่มที่ 2 คือคุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสด โดยการศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำหนดให้อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี กล่าวคือ กำไรที่มีคุณภาพควรจะใกล้เคียงกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (หรือ อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรมีค่าใกล้เคียง 1) เนื่องจากกำไรจากการดำเนินงานเกิด

จากรายการคงค้างบวกด้วยกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน โดยกำไรที่มีระดับรายการคงค้างเป็นส่วนประกอบที่เกินปกติจะส่งผลให้กำไรที่ได้ตามเกณฑ์คงค้างเป็นกำไรที่มีคุณภาพต่ำ ซึ่งนำไปสู่ความมีคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีลดลง

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบผลกระทบของการบริหารกำไร (รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี
2. ทำให้ทราบผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติของอนุกรมเวลาในส่วน of ความมีเสถียรภาพ (กำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว และกำไรที่มีลักษณะถาวร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี
3. ทำให้ทราบผลกระทบของคุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสด (อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร) ที่มีต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาจำแนกปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีออกเป็น 3 ปัจจัย คือ การบริหารกำไร ซึ่งพิจารณาจากรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร คุณภาพกำไร ที่มาจากคุณสมบัติของอนุกรมเวลาในส่วนของความมีเสถียรภาพ ซึ่งพิจารณาจากกำไรที่เกิดขึ้น เพียงชั่วคราว และกำไรที่มีลักษณะถาวร และคุณภาพกำไรที่มาจากกำไรที่เป็นเงินสด ซึ่งพิจารณา จากอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร การศึกษาจะใช้ข้อมูลรายงานทางการเงิน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2547 รวมระยะเวลา 3 ปี ยกเว้น ข้อมูลรายงานทางการเงินในกลุ่มธนาคาร กลุ่มเงินทุนหลักทรัพย์ กลุ่มประกันชีวิตและ ประกันภัย และกลุ่มบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน (Rehabco)

นิยามศัพท์

1. การตอบสนองของราคาหลักทรัพย์ หมายถึง การปรับตัวของราคาหลักทรัพย์เมื่อมี ข่าวสารใหม่เข้ามาในตลาดหลักทรัพย์ หรือเรียกว่าอัตราผลตอบแทนของกิจการซึ่งอยู่ในรูปของ อัตราร้อยละของผลต่างระหว่างราคาหลักทรัพย์ ณ วันที่ปัจจุบันกับวันก่อน
2. กำไรที่ไม่คาดหวัง หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์กำไร ซึ่งเป็นข่าวสาร ที่ผู้ลงทุนได้รับในวันประกาศกำไร เพราะผู้ลงทุนจะพยากรณ์กำไร โดยอาศัยข้อมูลกำไรในอดีต ประกอบกับข้อมูลอื่น ๆ ของบริษัทเพื่อตัดสินใจลงทุน ดังนั้น ถ้ากำไรที่แท้จริงสูงกว่ากำไรที่ไม่ คาดหวังจะมีค่าเป็นบวกและถือเป็นข่าวดี ในทางตรงข้ามถ้ากำไรที่แท้จริงมีค่าน้อยกว่ากำไรที่ ไม่คาดหวังจะมีค่าเป็นลบและถือเป็นข่าวไม่ดี การวิจัยในอดีตกล่าวว่ากำไรที่ไม่คาดหวังจะมี ความสัมพันธ์กับการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์
3. รายการพึงรับพึงจ่าย หมายถึง ส่วนประกอบของกำไรที่มีใช้เงินสดสามารถคำนวณได้ จากการหักกระแสเงินสดจากการดำเนินงานออกจากกำไรสุทธิ การบริหารกำไรสามารถทำได้โดย การเร่งรับรู้รายได้จากการขายเชื่อ การชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่ายไปจ่ายในอนาคต และการ เปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชี เช่น อายุการใช้งานของทรัพย์สิน การเปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อม ราคา และการเปลี่ยนวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือ เป็นต้น

รายการพึงรับพึงจ่ายสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภท คือ จำแนกตามระยะเวลา และ จำแนกตามการควบคุม รายการพึงรับพึงจ่ายจำแนกตามระยะเวลา ได้แก่ รายการพึงรับพึงจ่ายระยะสั้น และรายการพึงรับพึงจ่ายระยะยาว ส่วนรายการพึงรับพึงจ่ายจำแนกตามการควบคุม ได้แก่ รายการ พึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และรายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจ

รายการพึงรับพึงจ่ายระยะสั้น หมายถึง รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสินทรัพย์หมุนเวียนหรือหนี้สินหมุนเวียน เช่น ผู้บริหารสามารถเร่งการรับรู้รายได้จากยอดขายเชื่อหรือการชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่ายบางรายการ ไปจ่ายในอนาคต เป็นต้น

รายการพึงรับพึงจ่ายระยะยาว หมายถึง รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสินทรัพย์ระยะยาวหรือหนี้สินระยะยาว เช่น ค่าเสื่อมราคา ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี และรายการตัดบัญชี เป็นต้น

รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจฝ่ายบริหาร หมายถึง รายการพึงรับพึงจ่ายที่ถูกควบคุมโดยฝ่ายบริหารของกิจการ

รายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจ หมายถึง รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขทางธุรกิจโดยกิจการไม่สามารถควบคุมได้

4. คุณภาพของกำไร คือ กำไรที่แสดงความเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม หมายถึงเป็นไปตามความสอดคล้องระหว่างนิยามของตัววัดกับปรากฏการณ์ที่แสดงตามวัตถุประสงค์ของรายงานทางการเงิน โดยกำไรที่มีคุณภาพสูงจะเป็นกำไรที่ใกล้เคียงกับกำไรของ Hicks¹ ซึ่ง Shipper and Vincent (2003) กำหนดโครงสร้างของคุณภาพกำไรและตัววัดค่าไว้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย โครงสร้างตามคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร โครงสร้างกำไรที่เป็นเงินสด โครงสร้างจากแนวคิดลักษณะเชิงคุณภาพตามกรอบแนวความคิดของ Financial Accounting Standards Board (FASB) และโครงสร้างการตัดสินใจเริ่มใช้ Implementation Decisions แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำหนดให้โครงสร้างตามคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร และโครงสร้างกำไรที่เป็นเงินสด เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี²

¹กำไรของ Hicks คือ จำนวนเงินที่สามารถบริโภคได้ระหว่างงวดซึ่งทำให้ ณ ปลายงวด กิจการเหลือทุนเท่ากับต้นงวด หรือการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์สุทธิเชิงเศรษฐกิจที่ไม่รวมส่วนที่เจ้าของจ่ายเพิ่ม โดยกำไรที่มีคุณภาพสูงจะเป็นกำไรที่ใกล้เคียงกับกำไรของ Hick

²เนื่องจาก โครงสร้างตามคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร โครงสร้างตามกำไรที่เป็นเงินสดสามารถที่จะวัดค่าได้อย่างถูกต้อง และน่าเชื่อถือ ในขณะที่โครงสร้างจากแนวคิดลักษณะเชิงคุณภาพตามกรอบแนวความคิดของ Financial Accounting Standards Board (FASB) และ โครงสร้างการตัดสินใจเริ่มใช้ Implementation Decisions ไม่สามารถวัดค่าได้อย่างถูกต้อง

4.1 กำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว คือ ตัววัดค่าคุณภาพกำไรตามโครงสร้างคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร ในส่วนของความมีเสถียรภาพ โดยกำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวเป็นกำไรที่เกิดจากรายการทางบัญชีที่เกิดขึ้นชั่วคราว เช่น กำไรจากการขายอสังหาริมทรัพย์หรือเงินลงทุน ซึ่งรายการที่เกิดขึ้นชั่วคราว ทำให้กำไรสุทธิในปีนั้นเพิ่มสูงขึ้น และเป็นอันตรายอย่างมากสำหรับผู้ใช้งบการเงิน ดังนั้น กิจกรรมที่มีกำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวในปริมาณมากจึงเป็นกิจกรรมที่มีคุณภาพกำไรต่ำ

4.2 กำไรที่มีลักษณะถาวร คือ ตัววัดค่าคุณภาพกำไรตามโครงสร้างคุณสมบัติอนุกรมเวลาของกำไร ในส่วนของความมีเสถียรภาพ โดยกำไรที่มีลักษณะถาวร เป็นกำไรที่เกิดจากรายการทางบัญชีที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น กำไรจากการขายสินค้า ดังนั้น กิจกรรมที่มีกำไรที่มีลักษณะถาวรในปริมาณมากจึงเป็นกิจกรรมที่มีคุณภาพกำไรสูง

4.3 อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร คือ ตัววัดค่าคุณภาพกำไรตามโครงสร้างของกำไรที่เป็นเงินสด โดยกำไรที่มีคุณภาพควรจะใกล้เคียงกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (หรือ อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไรมีค่าเข้าใกล้ 1) เนื่องจาก กำไรที่มีระดับรายการพึงรับพึงจ่ายเป็นส่วนประกอบที่เกินปกติจะส่งผลให้กำไรที่ได้ตามเกณฑ์ดังกล่าวเป็นกำไรที่มีคุณภาพต่ำ และนำไปสู่ความมีคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีลดลง